

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Finansuojama iš Europos socialinio fondo

Mokymų programa „Tuberkuliozės profilaktika ir kontrolė visuomenėje“ (visuomenės sveikatos priežiūros specialistams)

Mokymo kursai „Tuberkuliozės profilaktika ir kontrolė visuomenėje“

Klausytojai: visuomenės sveikatos priežiūros specialistai. Vienoje grupėje – 10 klausytojų.

Trukmė: 4 d. po 8 val. per dieną. Viso 32 akad. val.

Kursų turinys: 1) Kursų pristatymas. Bazinių žinių anketinė apklausa. Rezultatų aptarimas (1 akad. val.); 2) Paskaitų 20 (20 akad. val.); 3) Seminarų 8 (8 akad. val.); 4) Žinių patikrinimas. Rezultatų įvertinimas ir aptarimas. Kursų apibendrinimas (3 akad. val.).

Tuberkuliozės epidemiologijos pagrindai (TB valdymo epidemiologinis pagrindimas: etiologinė, aprašomoji ir prognostinė TB epidemiologija).

Paskaita. 2 val. TB epidemijos suvaldymo pasaulyje trumpa istorinė apžvalga. TB valdymo epidemiologiniai principai: etiologinė, aprašomoji ir prognostinė TB epidemiologija. TB mikrobiologija, dauginis atsparumas, šeimininko-patogeno sąveika, LTBI, ekspozicijos apibūdinimas. Infekavimosi rizikos veiksniai, susirgimo rizikos veiksniai, mirštamumo rizikos veiksniai, ŽIV ko-infekcija, tuberkuliozės gydymas ir užkrečiamumo dinamika. TB epidemiologiniai dėsningumai. PSO pasaulinė TB apžvalga 2018. TB svarbiausi valdymo elementai. Pažeidžiamose grupėse taikomos intervencinės priemonės.

Rekomenduojama literatūra. 1) Rieder H.L. Epidemiologic Basis of Tuberculosis Control. International Union Against Tuberculosis and Lung Disease. 1999. 2) World Health Organization Regional Office for Europe. Roadmap to implement the tuberculosis action plan for the WHO European Region 2016–2020. Copenhagen: WHO Europe; 2016. Available from:

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/318233/50148-WHO-TB-Plan_May17_web.pdf. 3) European Centre for Disease Prevention and Control/WHO Regional Office for Europe. Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe 2018 – 2016 data. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control, 2018. 4) Tuberculosis. Pai et al., Nature reviews. V2. 16. 2016. doi:10.1038/nrdp.2016.76.

Tuberkuliozės sukėlėjai. Tuberkuliozės pasireiškimas.

Paskaita. 1 val. Tuberkuliozės mikobakterijų kompleksas ir jam priklausančios mikobakterijos. Žmogui tuberkuliozę galinčios sukelti mikobakterijos. Lietuvoje dažniausiai tuberkuliozę sukelti *Mycobacterium tuberculosis*. Tuberkuliozės mikobakterijų (TM) savybės. Dauginimuisi palankios ir nepalankios sąlygos. TM jautrumas ir atsparumas išorės veiksniams bei cheminėms medžiagoms (dezinfektantams, ultravioletiniams spinduliams, chloro junginiams). TM šaltinis ir jų perdavimo būdai. Rizikos veiksniai susirgti tuberkulioze ir tuberkuliozės paplitimo priežastys. Klinikiniai plaučių tuberkuliozės simptomai: bendrieji ir specifiniai.

Rekomenduojama literatūra. 1) Zablockis R, Danila E, Miliauskas S ir kiti. Plaučių tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo rekomendacijos, 2018. Vilnius. 2) Varaine F, Rich ML. Tuberculosis. Practical guide for clinicians, nurses, laboratory technicians and medical auxiliaries. 2014 edition. Medecins Sans Frontieres. 3) Issar Smith. *Mycobacterium tuberculosis* Pathogenesis and Molecular Determinants of Virulence Clin Microbiol Rev. 2003; 16(3): 463–496. 4) Afshar Paiman S, Siadati A, Mamishi S et al. Disseminated Mycobacterium bovis infection after BCG vaccination. Iran J Allergy Asthma Immunol 2006; 5: 133–137. 5) Riley LW. Tuberculosis: Natural history, microbiology, and pathogenesis. <https://www.uptodate.com/contents/tuberculosis-natural-history-microbiology-and-pathogenesis>. 6) Anderson L, Dean A, Falzon D et al. Global Tuberculosis Report 2015. World Health Organization, 2015. 7) Heemskerk D, Caws M, Marais B, et al. Tuberculosis in Adults and Children. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK344404/>.

Tuberkuliozės diagnostika. Tuberkuliozės diferencinė diagnostika.

Seminaras. 1 val. Latentinės ir aktyvios tuberkuliozės diagnostika. Tuberkulino testas, interferono gama serologinis mėginys. Mikrobiologinė diagnostika: mikroskopija (šviesos mikroskopija, fluorescencinė mikroskopija, šviesos diodų arba LED fluorescencinė mikroskopija) rūgščiai atsparioms bakterijoms aptikti, privalumai ir trūkumai, skreplių pasėlis, naudojamos terpės, privalumai ir trūkumai, laikas iki atsakymo gavimo. Skreplių surinkimo

būdai, taisyklės. Radiologiniai krūtinės ląstos tyrimai (rentgenograma ir KT), reikšmė tuberkuliozės diagnostikai. Molekulinės biologijos diagnostiniai metodai: atvirkštinės hibridizacijos su specifiniais žymenimis metodas, Xpert MTB/RIF metodas. Tuberkuliozės diagnostikos kriterijai. Diferencinė diagnostika: sarkoidozė, organizuojanti pneumonija, visuomenėje įgyta pneumonija, bronhektazės. Klinikiniai bei radiologiniai panašumai ir skirtumai. Sunkumai, su kuriais susiduriama diferencijuojant šias ligas.

Rekomenduojama literatūra. 1) Zablockis R, Danila E, Miliauskas S ir kiti. Plaučių tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo rekomendacijos, 2018. Vilnius. 2) Gilpin C, Korobitsyn A. Implementing tuberculosis diagnostics. Policy framework. World Health Organization, 2015. 3) Abubakar I, Story A, Lipman M et al. Diagnostic accuracy of digital chest radiography for pulmonary tuberculosis in a UK urban population. *Eur Respir J* 2010; 35: 689–692. 4) Bonnet M, Egwaga S, Fourie B et al. Fluorescent light-emitting diode (LED) microscopy for diagnosis of tuberculosis: policy statement. World Health Organization, 2011. 5) Bonnet M, Egwaga S, Fourie B et al. Same-day diagnosis of tuberculosis by microscopy: policy statement. World Health Organization, 2011. 6) Ahmedov S, Cirillo DM, Cobelens F et al. Automated real-time nucleic acid amplification technology for rapid and simultaneous detection of tuberculosis and rifampicin resistance: Xpert MTB/RIF assay for the diagnosis of pulmonary and extrapulmonary TB in adults and children. Policy update. World Health Organization, 2013. 7) Varaine F, Rich ML. Tuberculosis. Practical guide for clinicians, nurses, laboratory technicians and medical auxiliaries. 2014 edition. Medecins Sans Frontieres. 8) Piccazzo R, Paparo F, Garlaschi G. Diagnostic accuracy of chest radiography for the diagnosis of tuberculosis (TB) and its role in the detection of latent TB infection: a systematic review. *J Rheumatol Suppl* 2014; 91: 32–40. 9) Ahmedov S, Ayles H, Blok L. Systematic screening for active tuberculosis: principles and recommendations. World Health Organization, 2013. 10) Ahmedov S, Barrera L, Boehme C et al. Using the Xpert MTB/RIF assay to detect pulmonary and extrapulmonary tuberculosis and rifampicin resistance in adults and children. Expert Group Meeting Report 2013. World Health Organization, 2013. 11) Sester M, Sotgiu G, Lange C et al. Interferon- γ release assays for the diagnosis of active tuberculosis: a systematic review and meta-analysis. *Eur Respir J* 2011; 37: 100–111.

Vaistams jautrios ir vaistams atsparios tuberkuliozės gydymo principai.

Paskaita. 1 val. Bendri tuberkuliozės gydymo principai. Vaistams jautrios tuberkuliozės gydymas. Gydymo fazės ir jų trukmė. I eilės vaistai nuo tuberkuliozės, jų charakteristika, nepageidaujami reiškiniai. Prieštuberkuliozinių preparatų tarpusavio sąveika ir jų sukeltos

nepageidaujamos reakcijos. Gydytas pagal kategorijas: naujo tuberkuliozės atvejo gydymas, pakartotinio tuberkuliozės atvejo gydymas, vaistams jautrios tuberkuliozės gydymas, kai jis buvo nutrauktas. Gydomo efektyvumo vertinimas. Mono- ir poli- vaistams atsparios tuberkuliozės apibūdinimas, gydymo schemas sudarymas. Vaistų grupės, skiriamos gydyti daugeliui vaistų atsparią ir ypač vaistams atsparią tuberkuliozę. Nauji vaistai nuo tuberkuliozės: Bedakvilinas ir delamanidas.

Rekomenduojama literatūra. 1) WHO treatment guidelines for isoniazid-resistant tuberculosis: Supplement to the WHO treatment guidelines for drug-resistant tuberculosis. Geneva: World Health Organization; 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 2) Guidelines for surveillance of drug resistance in tuberculosis - 5th edition. World Health Organization, 2015. 3) Active tuberculosis drug-safety monitoring and management (aDSM): Framework for implementation. World Health Organization, 2015. 4) Zablockis R, Danila E, Miliauskas S ir kiti. Plaučių tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo rekomendacijos, 2018. Vilnius. 5) Guidelines for treatment of drug-susceptible tuberculosis and patient care (2017 update). World Health Organization, 2017. 6) Cavalcante S, Chakaya JM, Egwaga SM et al. Treatment of tuberculosis: guidelines – 4th ed. World Health Organization, 2010. 7) Lienhardt C, Jaramillo E, Falzon D et al. The use of delamanid in the treatment of multidrug-resistant tuberculosis. Interim policy guidance. World Health Organization, 2014. 8) Lienhardt C, Weyer K, Falzon D et al. The use of bedaquiline in the treatment of multidrug-resistant tuberculosis. Interim policy guidance. World Health Organization, 2013. 9) Varaine F, Rich ML. Tuberculosis. Practical guide for clinicians, nurses, laboratory technicians and medical auxiliaries. 2014 edition. Medecins Sans Frontieres. 10) Rich M, Jaramillo E. Companion handbook to the WHO guidelines for the programmatic management of drug-resistant tuberculosis. World Health Organization, 2014. 11) Nahid P, Dorman SE, Alipanah N et al. Official American Thoracic Society/Centers for Disease Control/ Infectious Diseases Society of America Clinical Practice Guidelines: Treatment of Drug-Susceptible Tuberculosis. Clin Infect Dis 2016; 63: e147–e195. 12) Caminero JA. Guidelines for Clinical and Operational Management of Drug-Resistant Tuberculosis 2013. International Union Against Tuberculosis and Lung Disease.

Sveikatos ugdymas ir stiprinimas. Sveikatos stiprinimo rekomendacijos.

Paskaita. 1 val. Sveikatos stiprinimas. Sveikatos elgsenos pasikeitimų teorijos. Salutogenezės teorija. Salutogeninio modelio panaudojimas sveikatos stiprinime. Sveikatos stiprinimo apibrėžimo salutogeninė interpretacija. Vidinė darna, jos vertinimas. Sveikatos elgsenos teorijos ir modeliai. Sveikatos stiprinimo veiklos organizavimas, informavimo strategijų panaudojimas sveikatos

mokymo veikloje. Sveikatos stiprinimo modeliai. Naujoji visuomenės sveikata, sveikatos determinantai, prevencinės paslaugos. Sveikatos elgsenos teorijų ir modelių praktinis panaudojimas visuomenės sveikatos specialisto praktiniame darbe.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tulchinsky TH, Varavikova E. The New Public Health. Second Edition. 2009. Elsevier Inc., 2) HLS-EU Consortium: Comparative Report of Health Literacy in Eight EU Member States. The European Health Literacy Survey LLS-EU. 2012. Online publication: <http://www.health-literacy.eu> . 3) Nutbeam D. Health literacy as public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promotion International*. 2000;15(3):259–67. 4) Sveikatos mokymas: mokymo formos ir metodai (1). Informacinis metodinis elektroninis leidinys, parengė Javtokas Z. Prieiga internete: http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Metodine_medziaga/Mokymo%20metodai.pdf 5) Lindstrom B, Eriksson M. *The Hitchhikers guide to Salutogenesis. Salutogenic pathways to health promotion*. Folkhalsan Research Centre, Health Promotion Research, Helsinki, 2010. 6) Eriksson M, Lindstrom B. A Salutogenic interpretation of the Ottawa Charter. *Health Promotion International*, 2008; 23: 190–199. 7) Eriksson M. Unravelling the mystery of salutogenesis. Research report 2007:1. Folkhalsan Research Centre, Turku, 2007; 69. 8) Javtokas Z. Sveikatos stiprinimo konspektas. Elektroninis leidinys skirtas sveikatos priežiūros specialistams ir studentams. Vilnius, 2009. Interneto prieiga: http://www.smlpc.lt/kvalifikacijos_tobulinimas/lektura .

Sveikatos integralumas ir valdymas. Sveikatos stiprinimo technologijos, veiklos apimtys ir efektyvumas.

Paskaita. 1 val. Sveikata kaip integrali visuma. Sisteminiis požiūris, sisteminiai principai. Sveikatos sisteminiai elementai. Sveikatos proceso elementai. Sveikatos ugdymas. Visuomenės sveikatos tarnybų vaidmuo ir praktinės galimybės vykdant sveikatos stiprinimo veiklą. Inovatyvus sveikatos valdymas. Sveikatos samprata. Sveikatos rodikliai. Sveikatai įtaką darantys veiksniai. Sveikatos problemos. Tuberkuliozė kaip visuomenės sveikatos problema. Sveikatos globalizacija.

Aplinka ir sveikata. Sveikata palaikančios aplinkos kūrimo modeliai. Sveikatos stiprinimas – pagrindinė moderniosios visuomenės sveikatinimo priemonė. Sveikatos stiprinimo technologijos. Pagrindinės sveikatos stiprinimo strategijos. Pagrindinės sveikatos stiprinimo veiklos kryptys. Šiuolaikinės sveikatos stiprinimo strategijos. Sveikatos stiprinimo pajėgumų (gebėjimų) didinimas. Bendruomenės įtraukimas į sveikatos stiprinimo procesą.

Rekomenduojama literatūra. 1) Juozulynas A., Jurgelėnas A., Venalis A., Šalyga J., Stukas R., Dobrovolskij V. Sveikatos integralumas ir valdymas. Monografija. Spaustuvė „Druka“, Klaipėda,

2014. 2) Tulchinsky TH, Varavikova E. *The New Public Health*. Second Edition. 2009. Elsevier Inc.,
3) HLS-EU Consortium: Comparative Report of Health Literacy in Eight EU Member States. The European Health Literacy Survey LLS-EU. 2012. Online publication: <http://www.health-literacy.eu>
. 4) Nutbeam D. Health literacy as public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promotion International*. 2000; 15(3): 259–67. 5) Sveikatos mokymas: mokymo formos ir metodai (1). Informacinis metodinis elektroninis leidinys, parengė Javtokas Z. Prieiga internete: http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Metodine_medziaga/Mokymo%20metodai.pdf 6) Lindstrom B, Eriksson M. *The Hitchhikers guide to Salutogenesis. Salutogenic pathways to health promotion*. Folkhalsan Research Centre, Health Promotion Research, Helsinki, 2010. 7) Eriksson M, Lindstrom B. A Salutogenic interpretation of the Ottawa Charter. *Health Promotion International*, 2008; 23: 190–199. 8) Eriksson M. Unravelling the mystery of salutogenesis. Research report 2007: 1. Folkhalsan Research Centre, Turku, 2007; 69.

Tuberkuliozės epidemiologinė priežiūra. Epidemiologinės priežiūros ir stebėsenos rezultatai Lietuvoje ir Europoje.

Paskaita. 1 val. Seminaras (praktinė dalis). 1 val. (Epidemiologinė priežiūra, tuberkuliozės valdymo strategija). Epidemiologinė priežiūra, tikslas, uždaviniai, atvejo apibrėžimas, indikatoriai. Sergamumo, paplitimo, mirtingumo TB Lietuvoje ir Europos sąjungos valstybėse dinamika, dažnis įvairiose gyventojų grupėse, atsparumas vaistams, ŽIV ko-infekcija, gydymo baigtys. Registruojamo sergamumo tendencijos. Dauginio atsparumo, vaikų-suaugusių sergamumo santykio, amžiaus vidurkio, gydymo pasekmės tendencijos.

Rekomenduojama literatūra. 1) European Centre for Disease Prevention and Control. Introduction to the Annual epidemiological report for 2016. In: ECDC. Annual epidemiological report for 2016. Stockholm: ECDC; 2017. Available from: <https://ecdc.europa.eu/en/annual-epidemiological-reports-2016/methods>. 2) European Centre for Disease Prevention and Control. Surveillance systems overview [internet, downloadable spreadsheet]. Stockholm: ECDC; 2018. Available from: <https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/surveillance-systems-overview-2016>. 3) European Centre for Disease Prevention and Control. Surveillance atlas of infectious diseases [internet]. Stockholm: ECDC; 2017 [cited 30 Jan 2018]. Available from: <http://atlas.ecdc.europa.eu/public/index.aspx?Dataset=27&HealthTopic=54>. 4) Walker TM, Merker M, Knoblauch AM, Helbling P, Schoch OD, van der Werf MJ, et al; MDR TB Cluster Consortium. A cluster of multidrug-resistant Mycobacterium tuberculosis among patients arriving in Europe from the Horn of Africa: a molecular epidemiological study. *Lancet Infect Dis* 2018; 18(4): 431–440. 5)

World Health Organization. Towards TB elimination: an action framework for low-incidence countries. Geneva: WHO; 2014. Available from: http://www.who.int/tb/publications/elimination_framework/en 6) World Health Organization Regional Office for Europe. Roadmap to implement the tuberculosis action plan for the WHO European Region 2016–2020. Copenhagen: WHO Europe; 2016. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/318233/50148-WHO-TB-Plan_May17_web.pdf. 7) European Centre for Disease Prevention and Control/WHO Regional Office for Europe. Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe 2018–2016 data. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control, 2018.

Pasaulio sveikatos organizacijos ir Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro strateginiai dokumentai tuberkuliozės valdymo srityje.

Paskaita. 1 val. Strategija TB plitimui suvaldyti. Tvaraus vystymosi tikslai. Tuberkuliozės suvaldymo strategijos įgyvendinimo principai, vizija, indikatoriai, etapai, metodai. Pagrindiniai komponentai: integruota, į pacientą orientuota sveikatos priežiūra ir profilaktika, suderinta politika ir paramos sistemos, intensyvūs moksliniai tyrimai ir inovacijos. Prognostiniai sergamumo ir mirtingumo rodikliai, kurių reikia norint pasiekti TB suvaldymo strategijos tikslus. TB suvaldymo Maskvos deklaracija 2017. Pagrindiniai 10 TB suvaldymo strategijos įgyvendinimo stebėsenos indikatoriai. Vaikų ir paauglių TB suvaldymo planas. Priemonių rinkinys, skirtas nacionaliniam strateginiam tuberkuliozės profilaktikos, priežiūros ir kontrolės planui: nacionalinio strateginio plano rengimo metodika. TB programų įvertinimas. Stop TB strategija. TB koalicijos (TBCTA) tarptautinis TB gydymo standartas. Optimalaus tuberkuliozės sergančių pacientų priežiūros paslaugų teikimas. Europos Sąjungos sergančiųjų tuberkulioze priežiūros standartai.

Rekomenduojama literatūra. 1) World Health Organization. Definitions and reporting framework for tuberculosis – 2013 revision (updated December 2014) (WHO/HTM/ TB/2013. 2). Geneva: WHO; 2013. 3) World Health Organization. Implementing the End TB Strategy: the essentials. Geneva: WHO, 2016. 4) Roadmap towards ending TB in children and adolescents. WHO. 2018. WHO/CDS/TB/2018.22. 5) Toolkit to develop a national strategic plan for TB prevention, care and control: methodology on how to develop a national strategic plan. World Health Organization 2015. WHO/HTM/TB/2015.08. 6) Framework for conducting reviews of tuberculosis programmes. WHO/HTM/TB/2014.05. 7) Management of tuberculosis: training for health facility staff -- 2nd ed. WHO/HTM/TB/2009. 8) Tuberculosis Coalition for Technical Assistance. International Standards for Tuberculosis Care (ISTC). The Hague: Tuberculosis Coalition for Technical Assistance, 2006. 8) Compendium of WHO guidelines and associated standards: ensuring optimum delivery of the cascade

of care for patients with tuberculosis, second edition. Geneva: World Health Organization; 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 9) Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras. Guidance on tuberculosis control in vulnerable and hard-to-reach populations. Stokholmas: ECDC; 2016.

Tuberkuliozės valdymo reglamentavimas Lietuvoje.

Paskaita. 1 val. Tuberkuliozės valdymo reglamentavimas Lietuvoje bendrame užkrečiamųjų ligų valdymo kontekste. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo taikymas, svarbiausi įstatymą įgyvendinantys teisės aktai, reglamentuojantys tuberkuliozės valdymą: tuberkulioze sergančių asmenų išaiškinimas ir atvejo valdymas; tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo rekomendacijos; asmenų, sergančių tuberkulioze, būtinojo hospitalizavimo ir izoliavimo reglamentavimas; profilaktinis asmenų sveikatos tikrinimas dėl tuberkuliozės, visuomenės informavimas. Tuberkuliozės valdyme dalyvaujančių valstybės ir savivaldybių įstaigų ir institucijų funkcijų ir atsakomybės reglamentavimas.

Rekomenduojama literatūra. 1) Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas. 2) Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. liepos 16 d. įsakymas Nr. V-815 „Dėl sveikatos netolygumų mažinimo Lietuvoje 2014–2023 m. veiksmų plano patvirtinimo“. Tuberkuliozės profilaktikos, diagnostikos ir gydymo efektyvumo didinimo krypties aprašas. 3) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. 544 „Dėl darbų ir veiklos sričių, kuriose leidžiama dirbti asmenims, tik iš anksto pasitikrinsiems ir vėliau periodiškai besitikrinantiems sveikatą dėl užkrečiamųjų ligų, sąrašo ir šių asmenų sveikatos tikrinimo tvarkos“. 4) Tuberkulioze sergančių asmenų išaiškinimo ir atvejo valdymo tvarkos aprašas, patvirtintas sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. V-837.

Tuberkulino mėginio atlikimas, informacijos apie tuberkulino mėginio atlikimą teikimas. Skiepijimas nuo tuberkuliozės.

Paskaita. 1 val. Tuberkulino mėginio jautrumas ir specifiškumas. Tuberkulino mėginio tikslinės grupės, tuberkulino mėginio aprėpties analizė. Kiti latentinės tuberkuliozės diagnostikos metodai. Skiepijimas nuo tuberkuliozės. BCG vakcinos saugumas ir efektyvumas. Skiepijimų BCG vakcina aprėptys Lietuvoje ir jų dinamika. Nepageidaujamos reakcijos po skiepijimo BCG vakcina, skiepijimo BCG vakcina naudos ir rizikos santykio vertinimas. Nepageidaujamų reakcijų po skiepijimo BCG vakcina registravimas, analizė ir situacija. Skiepijimo BCG vakcina praktika Europos Sąjungos šalyse.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tuberkulioze sergančių asmenų išaiškinimo ir atvejo valdymo tvarkos aprašas. Sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. V-837. 2) Dėl

tuberkulino mėginių atlikimo ir statistinės ataskaitos formos Nr. 9 „Tuberkulino mėginių atlikimo statistinė ataskaita“ patvirtinimo. Sveikatos apsaugos ministro 2002 m. rugpjūčio 6 d. įsakymas Nr. 399. 3) Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. liepos 16 d. įsakymas Nr. V-815 „Dėl sveikatos netolygumų mažinimo Lietuvoje 2014–2023 m. veiksmų plano patvirtinimo“. Žin., 2014, Nr. 2014-10332. 4) Davidavičienė E, Danila E, Naujokaitė A, Nargėla R, Sakalauskas R, Sosnovskaja A, Šilys A, Vitkauskienė A, Uždavinienė V, Zablockis R. Plaučių tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo metodinės rekomendacijos. Vilnius, 2009; 31.

Sveikatos netolygumai ir jų mažinimas, gyvenenos medicina. Sveikatos raštingumas.

Paskaita. 1 val. Seminaras (praktinė dalis). 2 val. (Asmens gyvenenos ir mitybos rodiklių vertinimas pagal pateiktą situaciją). Sveikatos netolygumai. PSO ir ES politinės iniciatyvos sveikatos netolygumams mažinti. Lietuvos Respublikos sveikatos politika sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo klausimu, visuomenės sveikatos sektoriaus stiprinimas. Gyvenenos medicinos samprata, gyvenenos medicinos specialisto kompetencijos ir jo vieta sveikatos apsaugos sistemoje, tarpsektorinis bendradarbiavimas. Sveikos gyvenenos, mitybos, fizinio aktyvumo, psichoemocinio atsparumo valdymas. Fizinis aktyvumas kaip sveikos gyvenenos komponentas. Sveikatos raštingumas. Sveikatos raštingumo lygmenys ir turinys. Funkcinis sveikatos raštingumas. Interaktyvusis sveikatos raštingumas. Kritinis sveikatos raštingumas. Sveikatos raštingumo ugdymo sistema. Informacijos apie sveikatą šaltiniai. Sveikatos mokymo reikšmė sveikatos stiprinimo procese. Visuomenės sveikatos specialisto vaidmuo keliant gyventojų sveikatos raštingumą.

Rekomenduojama literatūra. 1) Sveikatos netolygumai. Patirtis ir perspektyvos. Vadovėlis. UAB „Arx Reklama“, Kaunas, 2017. 2) Ratzan S. C. et al. Education for the Health Communication Professional: A Collaborative Curricular Partnership, *American Behavioral Scientist*, 1994; 32: 2, p. 368. 3) Visuomenės informavimo ir komunikacijos įgūdžių vadovas visuomenės sveikatos specialistams, sudarė Gudonienė V., Valstybinis visuomenės sveikatos centras, 2002. 4) Education for Health. A manual on Health Education in primary health care. WHO, Geneva, 1988. 5) Sveikatos mokymas: mokymo formos ir metodai (1). Informacinis metodinis elektroninis leidinys, parengė Javtokas Z. Prieiga internete:

http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Methodine_medziaga/Mokymo_metodai.pdf. 6) Stukas R., Šurkienė G. Mityba ir jos vertinimas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2009. Vilniaus universiteto leidykla. 7) Stukas R, Dobrovolskij V. Rekomenduojamos paros maistinių medžiagų ir energijos normos bei jų taikymas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2017. Vilniaus universiteto leidykla. 8) HLS-EU Consortium: Comparative Report of Health Literacy in Eight EU Member States. The European Health Literacy Survey LLS-EU. 2012. Online publication: <http://www.health-literacy.eu>. 9)

Nutbeam D. Health literacy as public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promotion International*. 2000; 15(3): 259–67

10) Sørensen K. et al. Health literacy and public health: a systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health*. 2012; 12(80). 11) Nutbeam D. The evolving concept of health literacy. *Social Science and Medicine*. 2008; (67):2072–2078. 12) Šveikauskas V. Sveikatos raštingumo ugdymo sistemos ypatybės (Peculiarities of the health literacy education system). *Medicina (Kaunas)*, 2005; 4(12): 1061–6. 13) Javtokas Z., Sabaliauskas R., Žagminas K., Umbrasaitė J. Suaugusių Lietuvos gyventojų sveikatos raštingumas. *Visuomenės sveikata*. 2013; 4(63): 38–46. 14) Skurvydas A. Judesių mokslas: raumenys, valdymas, mokymas, reabilitavimas, sveikatingumas, treniravimas, metodologija. Vadovėlis. Kaunas, 2010.

Suaugusiųjų latentinė tuberkuliozė.

Seminaras. 1 val. Latentinės tuberkuliozės apibūdinimas. Žmogaus organizmo atsakas į tuberkuliozės sukėlėją. Latentinės tuberkuliozės diagnostikos principai. Latentinės tuberkuliozės epidemiologinė reikšmė. Indikacijos gydyti suaugusiųjų latentinę tuberkuliozę. Suaugusiųjų latentinės tuberkuliozės gydymo principai. Suaugusiųjų latentinės tuberkuliozės gydymo epidemiologinė reikšmė. Suaugusiųjų latentinės tuberkuliozės gydymo efektas individui ir visuomenei.

Rekomenduojama literatūra. 1) *Infect Immun* 2009; 77(10): 4631–4642. 2) *FEMS Microbiol Rev* 2012; 36(3): 514–532. 3) *Rev Soc Bras Med Trop* 2013; 46(4): 515–518. 4) *Microbiol Mol Biol Rev* 2014; 78(3): 343–371. 5) *Am J Epidemiol* 2014; 179(2): 216–225. 6) *Eur Respir J* 2015; 46(6): 1836–1838. 7) *Eur Respir J* 2017; 50: 1602505. 8) *Front Immunol* 2017; 8(84): 1–19. 9) *PLoS One* 2017; 12(11): e0187882. 10) *Front Immunol* 2017; 8 (556): 1–11.

Vaikų tuberkuliozės pasireiškimas ir diagnostika.

Paskaita. 1 val. Rizikos veiksniai, lemiantys pirminės TB infekcijos plitimą organizme. Bendrieji ir specifiniai klinikiniai požymiai, būdingi vaikų TB. Dažniausios vaikų TB klinikinės formos. Vaikų kvėpavimo organų TB ypatumai ir komplikacijos. Veiksmų planas, kai vaikui įtariama TB. TB diagnostikos metodai ir jų ypatumai vaikams. Vaikų kvėpavimo organų TB diagnostikos algoritmas. Specifiniai ligos kriterijai ir vaikų TB diagnostikos rekomendacijos, kai sukėlėjas nenustatytas. Klinikinių atvejų pristatymas.

Rekomenduojama literatūra. 1) Valiulis A., Misevičienė V., Sučilienė E, Steponavičienė D, Davidavičienė E. Lietuvos vaikų tuberkuliozės diagnostikos, gydymo ir kontrolės sutarimas: įrodymais pagrįstos metodinės rekomendacijos gydytojams ir slaugytojams. Vilnius: Vilniaus

universiteto leidykla, 2011. 72. 2) Valiulis A., Misevičienė V., Steponavičienė D. Vaikų TB diagnostika ir gydymas, 2015. LR SAM projektas „Asmens sveikatos priežiūros kokybės gerinimas reglamentuojant rizikingiausius pacientų saugai diagnostikos ir gydymo protokolus“. 3) Guidance for National Tuberculosis Programmes on the Management of Tuberculosis in Children, 2nd edition. Geneva: World Health Organization; 2014. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK214448>. 4) Pabon R, Velez P. Tuberculosis exposure, infection and disease in children: a systematic diagnostic approach. *Pneumonia* (2016) 8:23 DOI 10.1186/s41479-016-0023-9.

Vaikų latentinė tuberkuliozės infekcija.

Seminaras. 1 val. Vaikų latentinės tuberkuliozės apibūdinimas. Rizikos grupių nustatymas. Veiksmų planas, kai vaikui įtariama latentinė tuberkuliozė. Indikacijos tirti dėl latentinės tuberkuliozės. Latentinės tuberkuliozės diagnozavimas: tuberkulino mėginys (atlikimo technika, jautrumas ir specifiškumas, vertinimas), interferono gama serologinis mėginys. Indikacijos gydyti vaikų latentinę tuberkuliozę. Vaikų latentinės tuberkuliozės gydymo trukmė, skiriami vaistai, galimos pašalinės reakcijos.

Rekomenduojama literatūra. 1) Valiulis A., Misevičienė V., Sučilienė E, Steponavičienė D, Davidavičienė E. Lietuvos vaikų tuberkuliozės diagnostikos, gydymo ir kontrolės sutarimas: įrodymais pagrįstos metodinės rekomendacijos gydytojams ir slaugytojams. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011. 72. 2) Valiulis A., Misevičienė V., Steponavičienė D. Vaikų TB diagnostika ir gydymas, 2015. LRSAM projektas „Asmens sveikatos priežiūros kokybės gerinimas reglamentuojant rizikingiausius pacientų saugai diagnostikos ir gydymo protokolus“. 3) Latent TB Infection: Updated and consolidated guidelines for programmatic management. World Health Organization, 2018. 4) Guidelines on the management of latent tuberculosis infection. Geneva: World Health Organization; 2015. 5) Guidance for national tuberculosis programmes on the management of tuberculosis in children. Second edition. Geneva: World Health Organization; 2014. 6) WHO. Global TB Report. 2017. 7) Akolo C, Adetifa I, Shepperd S, Volmink J. Treatment of latent tuberculosis infection in HIV infected persons. *Cochrane Database Syst Rev.* 2010; 1.

Vaikų tuberkuliozės gydymas.

Paskaita. 1 val. Vaikų, sergančių TB, priežiūros ir gydymo principai pirminėje grandyje bei antrinio ir tretinio lygio gydymo įstaigose, teikiant specializuotas vaikų pulmonologo paslaugas. Medikamentinio vaikų TB gydymo principai. Vaistų nuo TB, skiriamų sergantiems

vaikams, grupės. Kombinuoti – sudėtiniai vaistai nuo TB ir draugiškos vaikams šių vaistų formos. Galimos vaistų nuo TB nepageidaujamos reakcijos ir jų korekcijos taktika. Vaistams jautrios vaikų TB gydymo principai, etapai ir trukmė. Vaistams atsparios vaikų TB gydymo principai, vaistų parinkimas, gydymo etapai bei trukmė. Vaikų DAV TB (daugeliui vaistų atspari TB) ir XDR TB (ypatingai atspari vaistams TB) gydymo principai, vaistų parinkimas, gydymo etapai bei trukmė. Gydymo kontrolė ir pagrindiniai gydymo efektyvumo kriterijai. Indikacijos, vaikų sergančių TB stacionariniam gydymui. Tiesiogiai kontroliuojamas gydymas nuo TB -pilno išgydymo nuo TB garantas. Klinikinių atvejų, pristatymas. Vaikų TB gydymo schemų ir lentelių pristatymas.

Rekomenduojama literatūra. 1) Valiulis A., Misevičienė V., Sučilienė E., Steponavičienė D., Davidavičienė E. Lietuvos vaikų tuberkuliozės diagnostikos, gydymo ir kontrolės sutarimas: įrodymais pagrįstos metodinės rekomendacijos gydytojams ir slaugytojams. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011. 72. 2) Valiulis A., Misevičienė V., Steponavičienė D. Vaikų TB diagnostika ir gydymas, 2015. LRSAM projektas „Asmens sveikatos priežiūros kokybės gerinimas reglamentuojant rizikingiausias pacientų saugai diagnostikos ir gydymo protokolus“. 3) Zablockis R, Danila E, Miliauskas S ir kiti. Plaučių tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo rekomendacijos, 2018. Vilnius. 4) Guidance for National Tuberculosis Programmes on the Management of Tuberculosis in Children, 2nd edition. Geneva: World Health Organization; 2014. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK214448>. 5) <https://www.tbfacts.org/tb-treatment-children>. 6) <http://www.who.int/tb/areas-of-work/children/en>. 7) TB Drugs for Children. <http://www.treatmentactiongroup.org/tagline/2013/spring/tb-drugs-children>. 8) Anti-tuberculosis treatment in children. 2006. Geneva. 9) http://www.stoptb.org/wg/dots_expansion/assets/documents/ijtld_os_childhoodtb_chapter2.pdf. 10) Momentum in the Pediatric Tuberculosis Treatment Pipeline. 17 July 2015. <http://ibase.info/htb/28481>

Specialios būklės sergant tuberkulioze (nėštumas, ŽIV, inkstų nepakankamumas, kepenų nepakankamumas).

Seminaras. 1 val. Nėštumas ir tuberkuliozė: iššūkiai ir tikslai. Tuberkuliozės poveikis nėštumui ir nėštumo poveikis tuberkuliozei. Tuberkuliozės diagnostikos sunkumai, esant nėštumui. Reprodukcinio amžiaus moterų ištyrimas dėl nėštumo prieš pradėdant tuberkuliozės gydymą. Nėščiąjų tuberkuliozės gydymo naudos ir rizikos santykio įvertinimas. Vaisiui saugūs ir kontraindikuotini vaistai. Komplikacijos, su kuriomis susiduriama gydant nėščiąsias. Stebėjimas, skiriant prieštuberkuliozinius vaistus. Indikacijos nėštumo nutraukimui. ŽIV

paplitimas tarp tuberkulioze sergančių pacientų ir tuberkuliozės paplitimas tarp ŽIV užsikrėtusių žmonių. Ištyrimas dėl ŽIV, įtariant ar esant patvirtintai tuberkuliozei. Tuberkuliozės klinikinis pasireiškimas, ŽIV užsikrėtusiems žmonėms. ŽIV įtaka aktyvios tuberkuliozės raidai ir klinikinei eigai. Tuberkuliozės įtaka ŽIV sergamumui ir mirtingumui. Antiretrovirusinis gydymas ŽIV infekuotiems ir tuberkulioze sergantiems pacientams. Tuberkulioze ir ŽIV sergančių pacientų stebėseną. Tuberkuliozė, ŽIV ir nėštumas.

Tuberkuliozės gydymas, esant inkstų funkcijos nepakankamumui. Inkstų funkcijos nepakankamumo išsivystymas, gydant tuberkuliozę. Prieštuberkuliozinių vaistų nefrotoksiškumas. Inkstų funkcijos stebėjimas skiriant prieštuberkuliozinius vaistus. Vaistų dozavimas, esant inkstų funkcijos nepakankamumui.

Tuberkuliozės gydymas, esant kepenų funkcijos nepakankamumui ir kepenų funkcijos nepakankamumo išsivystymas gydymo metu. Prieštuberkuliozinių vaistų hepatotoksiškumas. Veiksniai, didinantys ir mažinantys prieštuberkuliozinių vaistų hepatotoksinį poveikį. Klinikiniai kepenų pažeidimo požymiai. Kepenų fermentų ir bilirubino kiekio vertinimas prieš pradėdant gydymą hepatotoksiais vaistais ir gydymo metu. Indikacijos prieštuberkuliozinių vaistų nutraukimui.

Rekomenduojama literatūra. 1) Varaine F, Rich ML. Tuberculosis. Practical guide for clinicians, nurses, laboratory technicians and medical auxiliaries. 2014 edition. Medecins Sans Frontieres. 2) WHO policy on collaborative TB/HIV activities guidelines for national programmes and other stakeholders. World Health Organization, 2012. 3) Consolidated guidelines on the use of antiretroviral drugs for treating and preventing HIV infection. World Health Organization, 2016. 4) Tuberculosis in women. World Health Organization, 2015. 5) Moore DAJ, Lightstone L, Javid B et al. High Rates of Tuberculosis in End-Stage Renal Failure: the Impact of International Migration. *Emerg Infect Dis.* 2002; 8(1): 77–78. 6) Dhiman RK, Saraswat VA, Rajekar H, et al. A Guide to the Management of Tuberculosis in Patients with Chronic Liver Disease. *J Clin Exp Hepatol.* 2012; 2(3): 260–270. 7) Olabisi M. Loto and Ibraheem Awowole. Tuberculosis in Pregnancy: A Review. *J Pregnancy.* 2012; 379271. 8) Sonika U, Kar P. Tuberculosis and liver disease: management issues. *Trop Gastroenterol.* 2012; 33(2): 102–6. 9) Kumar N, Kedarisetty CK, Kumar S et al. Antitubercular therapy in patients with cirrhosis: Challenges and options. *World J Gastroenterol.* 2014; 20(19): 5760–5772. 10) Venkata RK, Kumar S, Krishna RP, et al. Tuberculosis in chronic kidney disease. *Clin Nephrol.* 2007; 67(4): 217–20.

Tuberkuliozės atvejo valdymas. TB ir ŽIV koinfekcijos atvejo valdymas.

Paskaita. 2 val. TB ir ŽIV ko-infekcijos epidemiologija, latentine TB infekcija ir ŽIV, TB liga ir ŽIV, antiretrovirusinis gydymas ir TB. TB ir ŽIV išaiškinimo gairės. ŽIV tyrimai sergantiems TB. TB ir ŽIV sergančių stebėseną. Atvejo registravimas, atvejo tyrimas ir valdymas: kontaktinių asmenų išaiškinimas ir valdymas, informacijos teikimas, komunikacija su kitų sričių specialistais, informacijos teikimas darbovietėse (mokymo įstaigose) ir visuomenei.

Rekomenduojama literatūra. 1) Europos Sąjungos sergančiųjų tuberkuloze priežiūros standartai. 2017 m. atnaujinta versija. ECDC; 2) Guidelines for the investigation of Contacts of Persons with infectious tuberculosis. MMWR, Dec 16, 2005/Vol 54, No. RR-15; 3) Technical report. Cost-effectiveness analysis of programmatic screening strategies for latent tuberculosis infection in the EU/EEA. ECDC; 4) Best practices in child and adolescent tuberculosis care. WHO/CDS/TB/2018, ISBN 978-92-4-151-465-1; 5) Road towards ending TB in children and adolescents. WHO/CDS/TB/2018, ISBN 978-92-4-151466-8; 6) Technical report. Social determinants and risk factors in tuberculosis surveillance in the EU/EEA. ECDC, 2018; 7) Ethics guidance. For the implementation of the end TB strategy. WHO/HTM/TB/2017, ISBN 978-92-4-151211-4.

Visuomenės sveikatos specialisto vaidmuo tuberkuliozės valdyme.

Paskaita. 1 val. Asmens ir visuomenės sveikatos integracija: asmens ir visuomenės sveikatos specialistų bendradarbiavimas. Pagrindinės visuomenės sveikatos specialisto funkcijos. Visuomenės sveikatos specialistų, dirbančių Nacionaliniame visuomenės sveikatos centre ir savivaldybės visuomenės sveikatos biure, svarbiausi bendradarbiavimo aspektai. Sąlytį turėjusių asmenų išaiškinimas ir visuomenės sveikatos specialisto vaidmuo. Darbas su rizikos grupėmis. Infekcijų kontrolė. Visuomenės informavimas tuberkuliozės profilaktikos ir valdymo klausimais.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tuberkuloze sergančių asmenų išaiškinimo ir atvejo valdymo tvarkos aprašas, patvirtintas sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. V-837. 2) Visuomenės sveikatos priežiūros specialistų, atliekančių užkrečiamųjų ligų epidemiologinę priežiūrą ir kontrolę, kvalifikacinių reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-1029. 3) Guidelines for the investigation of Contacts of Persons with infectious tuberculosis. MMWR, Dec 16, 2005/Vol 54, No. RR-15; 4) ECDC technical document. Core competencies for EU public health epidemiologists in communicable disease surveillance and response. European Centre for Disease Prevention and Control, 2010. 5) European Centre for Disease Prevention and Control/WHO Regional Office for Europe. Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe 2018–2016 data. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control, 2018. 6) Tuberkuliozės prevencija. Metodinės rekomendacijos specialistams, dirbantiems su vaikais. Higienos institutas, 2015. 7) Tuberkuliozės infekcijos kontrolės

priemonių plano šablonai. Parengta pagal projekto „Techninė pagalba Lietuvos specializuotoms asmens sveikatos priežiūros įstaigoms stiprinant TB infekcijos kontrolę“ Nr. OJ/20/03/2014–PROC/2014/009 sutarties sąlygas.

Visuomenės informavimas apie tuberkuliozę, informacinių pranešimų, „raktinių“ žinučių ir leidinių rengimas.

Paskaita. 1 val. Pagrindiniai tuberkuliozės, kaip užkrečiamosios ligos, ypatumai: inkubacinio laikotarpio trukmė, latentinė tuberkuliozė, užsikrėtimas tuberkulioze ir jo rizikos veiksniai, susirgimo tuberkulioze rizika ir rizikos veiksniai, tuberkuliozės gydymas ir užkrečiamumo dinamika gydymo metu. Veiksmingiausios tuberkuliozės prevencijos ir valdymo priemonės. Pagrindinės žinutės apie tuberkuliozės prevenciją ir valdymą specialistams, bendrai gyventojams, rizikos ir pažeidžiamoms grupėms. Tuberkuliozės epidemiologinės priežiūros duomenų naudojimas, teikiant informaciją specialistams, gyventojams ir tikslinėms grupėms. Teiginių, kuriančių stigmą apie tuberkuliozę, išaiškinimas ir gyventojų požiūrio į tuberkuliozę keitimo principai.

Rekomenduojama literatūra. 1) Europos Sąjungos sergančiųjų tuberkulioze priežiūros standartai. 2017 m. atnaujinta versija. ECDC; 2) Guidelines for the investigation of Contacts of Persons with infectious tuberculosis. MMWR, Dec 16, 2005/Vol 54, No. RR-15; 3) Technical report. Cost-effectiveness analysis of programmatic screening strategies for latent tuberculosis infection in the EU/EEA. ECDC; 4) Best practices in child and adolescent tuberculosis care. WHO/CDS/TB/2018, ISBN 978-92-4-151-465-1; 5) Road towards ending TB in children and adolescents. WHO/CDS/TB/2018, ISBN 978-92-4-151466-8; 6) Technical report. Social determinants and risk factors in tuberculosis surveillance in the EU/EEA. ECDC, 2018; 7) Ethics guidance. For the implementation of the end TB strategy. WHO/HTM/TB/2017, ISBN 978-92-4-151211-4.

Sveikatos samprata, sveikos gyvensenos pagrindai.

Paskaita. 1 val. Sveikatos samprata, sveikatos apibrėžimas. Sveikatai įtaką darantys veiksniai ir jų valdymas. Sveikos gyvensenos samprata. Sveika mityba. Sveikos mitybos rekomendacijos, maisto produktų grupės. Lietuvos gyventojų mitybos būklė, pagrindinės problemos ir galima netinkamo maitinimosi rizika. Mityba ir jos sąlygotas sergamumas. Funkcinis maistas. Mitybos ir fizinio aktyvumo sąsajos. Fizinis aktyvumas kaip sveikos gyvensenos komponentas. Žalingi įpročiai ir jų keliami rizika sveikatai. Visuomenės sveikatos specialisto veiklos laukas propaguojant sveiką gyvenseną.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tulchinsky TH., Varavikova E. The New Public Health. Second Edition. 2009. Elsevier Inc., 2) Stukas R., Šurkienė G. Mityba ir jos vertinimas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2009. Vilniaus universiteto leidykla. 3) Stukas R., Dobrovolskij V. Rekomenduojamos paros maistinių medžiagų ir energijos normos bei jų taikymas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2017. Vilniaus universiteto leidykla. 4) Stukas R., Šurkienė G., Dobrovolskij V. Gyvensena ir visuomenės sveikata. Mokomoji knyga. Vilnius, 2012. 5) Skurvydas A. Judesių mokslas: raumenys, valdymas, mokymas, reabilitavimas, sveikatingumas, treniravimas, metodologija. Vadovėlis. Kaunas, 2010.

Gyvensenos rizikos veiksniai, jų vertinimas ir valdymas.

Paskaita. 1 val. Gyvensenos rizikos veiksnių samprata, jų integralumas. Nesveika mityba ir jos rizika. Nepakankamas fizinis aktyvumas. Rūkymas, alkoholio vartojimas, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, jų rizika. Darbo ir poilsio režimo svarba. Gyvensenos rizikos veiksnių vertinimas ir valdymas.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tulchinsky TH., Varavikova E. The New Public Health. Second Edition. 2009. Elsevier Inc., 2) Stukas R., Šurkienė G. Mityba ir jos vertinimas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2009. Vilniaus universiteto leidykla. 3) Stukas R., Dobrovolskij V. Rekomenduojamos paros maistinių medžiagų ir energijos normos bei jų taikymas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2017. Vilniaus universiteto leidykla. 4) Stukas R., Šurkienė G., Dobrovolskij V. Gyvensena ir visuomenės sveikata. Mokomoji knyga. Vilnius, 2012. 5) Skurvydas A. Judesių mokslas: raumenys, valdymas, mokymas, reabilitavimas, sveikatingumas, treniravimas, metodologija. Vadovėlis. Kaunas, 2010.

Maistas ir mityba kaip galimas sveikatos rizikos veiksnys.

Paskaita. 1 val. Maisto ir maitinimosi svarba sveikatai. Lietuvos gyventojų mitybos būklė, jos kitimo tendencijos. Maisto tarša, jos keliami rizika. Naujų maisto gamybos technologijų įtaka maisto ir mitybos visavertiškumui ir sveikatai. Maisto priedai ir jų galima rizika sveikatai. Maistinių medžiagų ir energijos poreikio normos, jų taikymas ir faktinė situacija. Maisto sudėties keitimas kaip vienas iš rizikos sveikatai valdymo būdų. Skirtingų maisto produktų grupių bei atskirų maisto produktų galima rizika sveikatai.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tulchinsky TH., Varavikova E. The New Public Health. Second Edition. 2009. Elsevier Inc., 2) Stukas R., Šurkienė G. Mityba ir jos vertinimas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2009. Vilniaus universiteto leidykla. 3) Stukas R., Dobrovolskij V. Rekomenduojamos paros maistinių medžiagų ir energijos normos bei jų taikymas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2017. Vilniaus universiteto leidykla. 4) Stukas R., Šurkienė G., Dobrovolskij V. Gyvensena ir visuomenės sveikata. Mokomoji knyga. Vilnius, 2012.

Mitybos įpročių ir faktinės mitybos tyrimas, vertinimas ir korekcija.

Seminaras. 1 val. Gyventojų mitybos tyrimo metodai, mitybos įpročių ir faktinės mitybos tyrimas ir vertinimas. Atitikimo rekomenduojamoms maistinių medžiagų ir energijos poreikių normoms vertinimas. Mitybos subalansuotumo vertinimas. Baltymų, riebalų ir angliavandenių tiekiamos energijos dalies paros maisto racione vertinimas. Paros maisto raciono energinės vertės vertinimas. Mitybos adekvatumo vertinimas. Maisto raciono atitikimo rekomendacijoms vertinimas. Mitybos koregavimas.

Rekomenduojama literatūra. 1) Tulchinsky TH., Varavikova E. The New Public Health. Second Edition. 2009. Elsevier Inc., 2) Stukas R., Šurkienė G. Mityba ir jos vertinimas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2009. Vilniaus universiteto leidykla. 3) Stukas R., Dobrovolskij V. Rekomenduojamos paros maistinių medžiagų ir energijos normos bei jų taikymas. Mokomoji knyga. Vilnius, 2017. Vilniaus universiteto leidykla. 4) Stukas R., Šurkienė G., Dobrovolskij V. Gyvensena ir visuomenės sveikata. Mokomoji knyga. Vilnius, 2012.

Baigiamasis mokymosi pasiekimų vertinimas.

Žinių ir gebėjimų vertinimas vyksta kurso pabaigoje. Žinios bus vertinamos testų pagalba.